

FORSKER FORUM

NR. 149 NOVEMBER 2001

Hvad vil politikerne?

Velbesøgt høring efterlyste politisk eftertænsksomhed og gav indtryk af stor skepsis i universitetsverdenen over for radikale ændringer af styrelsen

- Christiansborg d. 10. oktober

"Politikerne har tilsyneladende besluttet, at universiteternes styrelse skal laves om. De gør det uden at dokumentere hvorfor. Og de gør det uden at svare på spørgsmålet: Hvad er egentlig universitetets opgave?", konstaterede **RUC-professor Mogens Niss** i det mest pessimistiske indlæg på universitetsfagforeningernes Christiansborg-høring om "UAFHÆNGIGE UNIVERSITETER".

"Universiteternes vigtigste opgave er at levere faglig og uafhængig grundforskning på samfundets vegne, men ikke under 'samfundets' kontrol", lød Niss' svar. "De europæiske universiteter har haft autonomi siden 1188 og i Danmark har vi haft universitetsdemokrati siden 1970. Hvis politikerne ændrer ved dette, så er det den mest skelsættende i universiteternes historie. Sat på spidsen - dette er ikke nuanernes dag - så nedlægger man universiteterne, hvis man tager autonomien ..."

KU-dekan Tage Bilds kritik var mere konkret: "Politikernes og ministeriernes politik er fuld af modsætninger, når man kræver flere kandidater for færre penge, når man kræver topniveau for færre penge osv. Og politikernes eneste svar på denne modsætning er: ny ledelse. Det er altså en logik som et rationelt system burde skamme sig over ..."

Valgt ledelse er smart system

Høringen efterlod indtryk af generel skepsis over for radikale ændringer af universiteternes styrelse hos de tilstedeværende universitetsfolk.

Der var ingen, der sagde **instituteder Peter Lotz** imod, da han svarede på spørgsmålet, om det demokratiske styre er værd at slå for:

"Det er min påstand, at der ikke findes et universitetssystem med udpegede ledere, hvor der ikke er en slags delt magt. I Holland har man netop indført udpegede ledelser og hvad sker der? Jo, straks popper der en slags modmagt op", sagde han med henvisning til forskersamfundets nødvendige autonomi. "Det kollegiale valg og styre er tilmed ret smart. Det er ressourcebesparende og ret tydeligt, hvor ansvaret ligger. Og det er jo godt for dem, som bevilger os penge, at der er sammenhæng mellem top og bund i systemet, fordi lederne er valgte".

Høringen havde tiltrukket 167 tilhørere samt presse, embedsmænd og enkelte politikere. Der var imidlertid ingen politikere fra Folketingets centrale udvalg - Forskningsudvalget - til stede. De var på besøgsrunde på Risø i Roskilde samme formiddag ...

jo

Se reportage s. 13-15 samt s. 20.

Bonus på 10.000 dask 3
- når forskerne på KU's økonomiske institut publicerer

Kulturarven 4
Konservatorskolen hører under Kulturministeriet og mangler en stillingsstruktur

Bedre styr på økonomien 6
- kræver Rigsrevisionen, som indeholder nogle grundlæggende misforståelser, siger universiteterne

Ministeriet vil benchmarke 9
- altimens danske forskere får ros i EU-analyse: De publicerer mest

Magt og modmagt 10
Det er nativt at tro, at universiteter kan styres oppefra. Det er 'den lærde republik', siger DPU's rektor efter et år på posten

Nitten undervisningsadjunkter 12
FORSKERforums rundspørge viser, at kun få bruger den nye ordning - og at der er stor uenighed om nytten af den

Uenighed om AC-oplæg 16-18
AC's top har lavet et forslag til ny ledelse på universiteterne, som vækker vild debat. AC's formand kalder forslaget fleksibelt. Kritiker kalder det utidig politisering
FAGLIGE KOMMENTARER

Kønsroller og myter 19
"Rolletheorien" eksisterer ikke i virkeligheden i kønsforskningen, så derfor konstrueres der myter, hedder det i vredt indlæg fra to kvindelige forskere

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt IDA's undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
(ansv.hav. for dette nummer)
Lektor Jens Heide, IDA
Ledende biokemiker
Seniorforsker Niels Erik Poulsen, DM3
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF

Red. sekr. Jørgen Øllgaard
(Joe@magister.dk)
Journalist Mogens Tanggaard
(mt@magister.dk)

Redaktionens adresse:

FORSKERforum
Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C

Telefon: 38 15 66 33
Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge i hver måned.

Næste deadline: 18. november 2001

www.forskeren.dk

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C
Tlf. 38 15 66 00

Magistrenens Arbejdsløshedskasse
tlf. 39 15 39 15

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
tlf. 33 95 97 00

AAK – Akademikernes A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K
tlf. 33 95 03 95

IDA
Kalvebod Brygge 31-33
1780 Kbh. V
tlf. 33 18 48 48

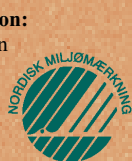
IAK
tlf. 33 18 49 00

Oplag: 8.000

Grafisk Produktion:
Poul Rømer Design
tlf. 44 53 05 51

Tryk: Datagraf

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

LEDER

Af **LEIF SØNDERGAARD**,
fmd. F. DM's universitetslærerne

Ledelse igen, igen

Diskussionen om ledelse på de danske universiteter syntes at kunne forsætte i det uendelige, uden dog at komme nogen vegne. På baggrund af det, der blev sagt på universitetshøringen - som universitetslærer-afdelingerne i DJØF, DM, DADL og JAK arrangerede d. 10. oktober - er det dog muligt at komme med et mere konstruktivt udspil end dem, der hidtil er kommet frem, mere eller mindre i panik.

Direkte adspurgt svarede formanden for Forskningskommissionen, Nina Würtzen, at denne ikke havde haft tid til at indhente dokumentation for, hvad det var for problemer, der nødvendiggjorde en ansat ledelse på universiteterne. Spurgt om det samme svarede Hans Peter Baadsgaard (S) at han ikke vidste hvad universiteternes problemer var; det regnede han da med at universiteterne kunne forklare ham. I øvrigt bedyrede de begge at de forslag der var kommet i hhv. Forskningskommissions rapport og Socialdemokratiets debatoplæg kun skulle ses som *debatoplæg* og *provokationer* - ikke som færdige løsninger, idet de begge mente det var vigtigt at diskutere emnet ledelse.

Samtidig citeres Lise Hækkerup, S'- forskningspolitiske ordfører, for "ændringer af ledelsesstrukturen på universiteternes er ikke en betingelse for øgede midler til dansk forskning. Socialdemokratiet har ikke nogen særlig kæphest i forhold til ledelse udover at sikre de demokratiske spilleregler. Derfor har vi heller ikke noget imod den demokratiske ledelsesform." og "vi mener ikke at man fra centralt politisk hold skal diktere en styreform for institutionerne" (i *KU-NATs* blad *Hovedområdet*).

Udtalelsen burde mane til eftertanke og besindighed. Man bør give sig tid til at spørge: hvis ikke de, der kommer med udspil om ændrede ledelsesformer, vil andet end debattere, hvorfor så ikke sammen med dem lade os finde af, hvori de problemer består, som netop har ført til ønsket om at debattere ledelse på universiteterne?

Lad os sætte os sammen, universitetslærerorganisationer, politikere, rektorkollegium, Forskningskommission, AC, DI og andre, der har ytret sig i debatten, for at kortlægge og dokumentere hvor det er, at universiteterne ikke fungerer godt nok. Men også hvor de fungerer godt. Lad os analysere universiteternes økonomiske forudsætninger, og deres politiske forudsætninger.

Lad os se på hvilke erfaringer de nye ledelsesformer på DPU og DTU fører med sig. Lad os se på hvordan universiteterne opfylder de udviklingskontrakter, de har indgået med deres ministerium. Lad os se om det giver baggrund for at foreslå ændringer.

Og lad os derefter blive enige om, hvad der skal bevares for at universiteterne kan spille deres rolle i samfundet og hvad der skal ændres for at løse eventuelle problemer

Vi vil med andre ord foreslå at man bruger en mere videnskabelig tilgang til ledelsesdebatten: kortlægning, analyse, erfaring, før man beslutter om der overhovedet er behov for væsentlige ændringer. Om den ene eller anden ledelsesform er den bedst egnede. Det er klart at hvis den bedst egnede ledelsesform ikke kan rummes indenfor den gældende universitetslov, så skal den selvfølgelig laves om. Men den nugældende lov har vide rammer så der er faktisk mange muligheder.

En sådan analyse kan have andre afledte positive effekter: den kan formentlig klargøre, hvad samfundet egentlig forventer af universiteterne og hvad universiteterne forventer af samfundet. Og dermed også hvilken rolle universiteterne skal spille i dagens Danmark.

Hvis man er rigtig heldig kunne en sådan tilgang måske også afsløre problemer, man ikke var kendte til eller ukendte værdifulde egenskaber ved universiteterne, som var særligt vigtigt at bevare...

Bonus på 10.000 dask

- når forskerne på KU's Økonomiske Institut publicerer en artikel i internationale tidsskrifter

På Økonomisk Institut ved KU belønnes forskerne med 10.000 kr., når de publicerer artikler i internationale tidsskrifter.

"Ikke at vi er så naive at tro, at 10.000 kr. ekstra får en forsker til at publicere flere internationale artikler", siger **instituttleder Troels Østergård Sørensen**. "Filosofien er, at skabe større sammenhæng mellem målsætninger og lønpolitik. Og for instituttet har de 10.000 nærmest en symbolværdi, som er knyttet til instituttets udviklingsplan, hvor ambitionen bl.a. er at der skal publiceres flere artikler i internationalt referee'de tidsskrifter".

Fakultetet: 5 pct. af forskningsbevillingen

På KU's samfundsvidenskabelige fakultet (økonomi, sociologi, antropologi og statskundskab) fordeles uddannelsesindtægter (STÅ-indtægter) direkte til de institutter, som indtjener dem.

Og 5 pct. af forskningsbevillingen blev udtaget til særlig fordeling, hvoraf 3 pct. fordeltes efter instituttets relative fakultetsandel af referee'ede artikler i ikke-skandinaviske tidsskrifter og 2 pct. efter instituttets andel af de eksterne bevillinger (de seneste 3 år).

Rigsrevisionen fremhæver de samfundsvidenskabelige 5 pct. i den seneste rapport (se **omtalen side 6-7**), der anbefaler denne bevillingsstyring, fordi den er knyttet til aktivitet og ikke til budgettænkning.

"Vi oplever både på fakultetet og på instituttet, at der opnås en større bevidsthed om kriterier og målsætninger end tidligere, hvor der blev fordelt efter status quo.

Kriterierne til diskussion

På Økonomisk Institut blev der sidste år uddelt 20 tillæg a' 10.000 kr.

Der blev brugt et simpelt objektivt kriterium for engangstillæg på 10.000 kr.: "Bidrag (forfatter eller medforfatter) i form af en eller flere fremmedsprogede anonymt referee'de tidsskriftsartikler, som er indberettet ...".

Der blev ikke sondret mellem top-journals og andre, mellem en eller flere artikler eller mellem en eller flere forfattere, siger instituttlederen: "Og vi arbejder da også på at nuancere kriterierne, så der ikke opstår en skævvridning ved at nogle publiceringsformer har fortrin frem for andre. Men det er vigtigt at modellen er objektiv og ubureaukratisk".

Bibliometriske opgørelser

"Kvaliteteten af forskning er vanskelig at måle på tværs af fag. Men hvad er alter-

nativet til bibliometriske mål, når man skal finde frem til et operationelt mål", siger Østergård. "Alternativet er jo ikke, at man undlader at fordele forskningsmidler, men at man anvender status quo-fordeling eller en fordeling efter STÅ-produktion, der jo slet ikke direkte afspejler hverken forskningskvantitet eller -kvalitet. Meget simple bibliometriske opgørelser er 'second-best', men de bør holdes op mod alternative realistiske og operationelle kriterier og ikke mod et udefineret 'first-best'-kriterium".

Han er enig i, at der er problemer med simple publikationstællinger, men at alternativer kan blive så flerdimensionelle, at de ikke kan anvendes operationelt. Og bibliometriske metoder, citationsanalyser eller "survey's" med ranking er nogle af de kendte metoder, og de anvendes på økonomifaget. Man opgør output, der er direkte målelige (fx publikationer/antal sider, citationer og videnskabelige afhandlinger (ph.d. eller doktor-)). Og der foregår diskussioner om, hvilken status artikler, bøger og andre bidrag (kommisjonsrapporter, internet-bidrag m.m.), som ikke offentliggøres i tidsskriftsform.

Vægtning af output / input

Østergård – *der i sin årsberetning for 2000 diskuterer metodespørgsmålet (kan ses på KU's hjemmeside)* – er overrasket over, at der sjældent ved ranking korrigeres for input, ej heller for antallet af videnskabelige medarbejdere: Der er således ikke tale om en ranking baseret alene på produktivitetsmål:

Man har ofte ingen indsigt i, hvor stor en rolle *ressourcer* (forskningstid, ressourcer til rejser, workshops, edb osv.) spiller sammenholdt med *forskningssevner (ability)* hos den enkelte universitetslærer. "Men det må forventes, at den forskningstid, som den enkelte har til rådighed, spiller en central rolle for forskningskvaliteten", konstaterer instituttlederen. "Og

Instituttleder Troels Østergård Sørensen

det ville fx være naturligt at korrigere bibliometriske opgørelser med opgørelser af forskningstiden som grundlag for eventuelle løntillæg for publikationsaktivitet i fremtiden".

I dag indgår der ingen korrektion på tildelingen af de 10.000 kr., men Østergårds institut laver en slags måling (vægtning) på in-/out-put for den enkelte forsker, som indgår i årsberetningen om instituttets forskningsprofil: Det er resttiden af den opgjorte tid til undervisning og administration i instituttets interne "normregnskab".

Instituttlederen gør dog selv opmærksom på et problem heri: En *administrativ* – ikke reelt – *opgjort forskningstid* med udgangspunkt i en 37 timers arbejdsuge, at forskere bruger deres fritid på at forske.

Også på undervisningen

Instituttet har netop afholdt den årlige temadag, og det er instituttlederens indtryk, at der er generel tilfredshed med forskningsordningen. Det overvejes pt, hvordan en tilsvarende model kan overføres på undervisningssiden:

"God undervisning eller en særlig indsat her skal også kunne belønnes. Ikke bare sådan, at årets underviser får et engangsvederlag og så går der flere år for den samme person kan belønnes igen! Det er sværere – mere subjektivt – med tillægs-kriterier på undervisningssiden ..."

jo

Det gælder kulturarven

Konservatorskolens forskere mangler en stillingsstruktur. Og skolen sukker efter mere plads til både undervisningen og forskningen.

Konservatorskolens *eksterieur* lader ikke meget tilbage at ønske: Udsigten over mod Kastellet med volde og indgangsparti er i særklasse. Men det kompenseres der rigeligt for i interieuret, forstået som plads til skolens ca. 100 studerende og 30 lærere og teknikere. Der er trangt, endda meget trangt.

I et baggrundspapir om forskningsbudgettering, som er sendt til Kulturministeriet i april 2001 fra formanden for Kulturministeriets Forskningsudvalg, **Jens Brincker**, hedder det bl.a.:

”Ved en række af Kulturministeriets institutioner – såvel abm- som uddannelsesinstitutioner – har forskning historisk set i højere grad været overladt til medarbejdernes personlige initiativ og ambitioner, end den har været integreret i institutionernes planlægning og prioriterede formål. Gennemførelsen af abm-loven og den tilsvarende opgradering af forskningen på uddannelsesinstitutionerne, som ikke mindst har givet sig udslag i indførelsen af en ny stillingsstruktur, har medført, at der på adskillige institutioner er ansat medarbejdere i stillinger, som svarer til eller skal omklassificeres til forskerstillinger, selv om disse medarbejdere ikke har faktisk forskerkompetence eller en formel grad svarende til ph.d.-niveau.

I en overgangsfase vil det være nødvendigt at give nogle af de medarbejdere, som overgår til ny stillingsstruktur og skal bedømmes som seniorforskere eller lektorer, en udvidet forskningstid. Dette kan enten ske i form af et ph.d.-stipendium eller i form af en udvidet forskningstid – f.eks. på 50% i maksimalt fire år.”

”Vi mangler i den grad laboratorieplads. Vi skal rydde bordene efter hvert laboratorieforsøg, fordi de skal bruges til undervisning, så længerevarende forsøg er nærmest umulige. Vores 50 kandidatstuderende har tilsammen kun 30 kva-

dratmeter skriveplads. Arbejdspladser og laboratorieplads dækker kun lige behovet for de bachelorstuderende. Og det bliver jo endnu værre, når lærerne ad åre får udvidet forskningstiden fra de nuværende 25% til 40%, som det er hensigten, når vi får en stillingsstruktur,” siger lærer og tillidsrepræsentant på Konservatorskolen, **Nicoline Kalsbeek**.

Nicoline Kalsbeek: ”Konservatorskolen er anerkendt som en højere uddannelsesinstitution på linie med universiteterne – derfor bør vi også have de samme forskningsmuligheder som universitetsadjunker og -lektorer.”

Dermed har hun sat fingeren på skolens to ømmeste punkter: den – endnu – manglende stillingsstruktur og de nærmest klaustrofobiske forhold.

Rektor for Konservatorskolen, **René Larsen**, supplerer: ”Vi opfylder da miljø- og sikkerhedskravene, men altid med rynkede bryn. Vi bryder os ikke om stinkske i gangarealerne, hvor man fx arbejder med kræftfremkaldende stoffer. Det er på grænsen både i forhold til mennesker og til de kulturgenstande, vi arbejder med. Syv-ni-tretten er der ikke sket nogen uheld endnu. Pladsmangelen er hindrende for vores helt nødvendige udvikling.”

Stillingsstruktur på trapperne

Konservatorskolen er blevet defineret som en højere uddannelsesinstitution med pligt og ret til at levere forskning og uddannelse på højeste niveau. ”Vores ansatte har brændt for arbejdet her i årevis og har brugt deres fritid i mere end 10 år på at levere forskning på et højt niveau. Vi kan ikke bare fortsætte sådan og håbe på, at det i en fjern fremtid skal lykkes os at få vores stillingsstruktur og i det hele taget ordnede forhold. Nu må både Finansministeriet og organisationerne oppe sig,” siger René Larsen.

Der har været talt om stillingsstruktur på Konservatorskolen i en halv snes år. Men nu lysner det efter alt at dømme.

Kulturministeriet har presset Personalestyrelse i Finansministeriet til at gøre noget ved sagen. Medio oktober sendte Personalestyrelsen så et forslag til stillingsstruktur til Dansk Magisterforening, som skal runde Konservatorskolen for den endeligt kan underskrives. Faglig konsulent i DM, Jens Vraa-Jensen, regner med, at aftalen kan være på plads inden årets udgang.

Når stillingsstrukturen er fuldt gennemført skulle skolen gerne være oppe på 35 videnskabelige og tekniske stillinger – en udvidelse på 4-5 årsværk i forhold til i dag. Pladsmæssigt er minimumskravet en udvidelse på 1500 m², så den samlede plads kommer op på ca. 5000 m².

Det store problem for skolens lærere er den manglende tid til forskning. Kravene til uddannelserne, både bachelor- og kandidatuddannelserne, er de samme som for universiteternes vedkommende, men betingelserne for at levere varen er betydeligt ringere for Konservatorskolens lærere end for deres kolleger på universiteterne.

”Nu må både Finansministeriet og organisationerne oppe sig, så vi kan få den stillingsstruktur,” siger Konservatorskolens rektor, René Larsen.

Fritidsforskning

På papiret har det videnskabelige personale 25% tid til forskning – resten går til undervisning, administration, vejledning og tilsyn med apparatur. Men i praksis forskes der mere – blot i fritiden. Nicoline Kalsbeek har i perioden oktober 1996 til januar 1998 registreret sin gennemsnitlige ugentlige arbejdstid. Den lå på 43 timer. ”Vi er jo anerkendt som en højere uddannelsesinstitution, og i 2000 var vi igennem en forskerevaluering, som vi bestod med kryds og bolle, så vi burde have de samme forhold som vore adjunkt- og lektorkolleger på universiteterne har,” siger hun. Minimumstiden til forskning ligger på 50% for en adjunkt og 40% for en lektor på universiteterne.

Selv har Nicoline Kalsbeek taget forskud på fremtiden: Hun er nemlig i gang med at kvalificere sig til en lektorbedømmelse. Det betyder mere forskningstid og mindre undervisning for hende. "Men det giver nogle problemer, for det er svært lige at finde en afløser for Nicoline og i øvrigt også for vores andre lærere, når de forhåbentlig også skal i gang med forberedelserne til en lektorbedømmelse. Så vi må nøje planlægge, hvornår den enkelte har mulighed for at hæve sin forskningstid. Vi skal både finde timelærere som erstatning og have penge nok i puljen til en hel stilling. Det er et meget stort puslespil at få til at gå op," siger René Larsen.

Ånden er redebon...

Kravene og ønskerne fra Konservatorskolen har mødt megen forståelse i Kulturministeriet, som dog hidtil har haft svært ved at finde pengene til formålet. Intentionerne i Kulturministeriets *Handlingsplan for Kulturens Forskning 2001-2004* taler bl.a. om at "øgede basisbevillinger til de kulturministerielle institutioners forskning, som vil give forskerne arbejdsvilkår, der er sammenlignelige med arbejdsvilkårene for forskere ansat på universiteterne". (Se boksen!).

Hvis Konservatorskolens uddannelses- og forskningsfelt havde ligget på et universitet, havde problemet med en stillingsstruktur højst sandsynligt været løst i dag, for så vidt som universiteterne fik en ny stillingsstruktur sidste år. Både René Larsen og Nicoline Kalsbeek havde gerne set, at også Konservatorskolen i samme hug havde fået en stillingsstruktur, men det "blokerede Dansk Magisterforening for. Man var ikke interesseret i, at nogle små institutioner under Kulturministeriet skulle lægge hindringer i vejen for en løsning af universiteternes stillingsstruktur. Men DM burde have koblet os på forhandlingerne med universiteterne" vurderer René Larsen.

"Problemet var, at vores lektortillæg aldrig ville blive lige så stort som universitetslektorenes. Deres var ca. 30.000 kr. højere end vores, så DM var bange for, at Finansministeriet ville foreslå et tillæg som vores til alle – også på universiteterne – som så kunne suppleres op lokalt," forklarer Nicoline Kalsbeek. Hun erkender klart, at denne forskel giver store rekrutteringsproblemer for Konservatorskolen, for hvem vil gå ned i løn for at skifte fra et universitet til Konservatorskolen?

Kreativiteten truet

Hvad angår ministerielt tilhørsforhold – Kulturministeriet eller Undervisningsministeriet – er René Larsen ikke i tvivl: Han foretrækker uden vaklen, at Konservatorskolen forbliver under førstnævnte ministerium. "I mange andre lande ligger vores form for uddannelse under universiteter eller tekniske skoler, men det er meget svært at finde forståelse for, at uddannelsen er meget krævende, hvad angår plads, apparatur og personale. Jeg ville meget nødt tilhøre et stort universitet,

Der er trængsel om laboratoriefaciliteterne på Konservatorskolen. De dækker kun lige behovet for de bachelorstuderende. Men de kandidatstuderende og forskerne skal jo også være der! "Syv-ni-tretten er der ikke sket nogen uheld endnu," siger skolens rektor, René Larsen

hvor jeg til stadighed skulle kæmpe for fagets berettigelse og autonomi."

Hvis Kulturministeriets *Handlingsplan* kan realiseres inden for nogle få år, håber René Larsen, at institutionerne kan samarbejde om forskerskoler og administration. "Kravene til virksomhedsregnskaber og hvad der ellers er af kontrol og evalueringer fra det offentlige stiger og stiger, uden at kvaliteten af basisfunktioner som undervisning og forskning forbedres. Vi leverer den ene rapport efter den anden, som sandsynligvis ikke læses særligt grundigt af nogen. Alt det mærker

man meget hårdt som en lille institution. Arbejdspres og manglende tid og plads kan meget vel ødelægge det meget kreative og frugtbare klima, vi har på skolen. det er det, jeg er allermost bange for."

Dertil kommer, at stadige besparelser og nedskæringer ikke arbejder til fordel for realiseringen af *Handlingsplanen*. Uden en sikker og tilstrækkelig økonomi, gerne udtrykt gennem en flerårdaftale, vil de gode intentioner lide skibbrud.

mt

Kulturkollegium

Rektorerne for Kulturministeriets 16 uddannelsesinstitutioner har dannet Kulturministeriets Rektorkollegium efter at være blevet gjort til "observatører" ...

"Det er ikke de store flammende sager, vi har på programmet, men et ønske om en bedre og mere smidig dialog institutionerne imellem og med ministeriet om økonomi, studie- og lokallemæssige forhold, stillingsstruktur, administration - og også flerårsaftaler for institutionerne. Vi vil godt signalere vores interesse i de sager. Vi er parate til at tage vores tørn for at få den bedste ressourceudnyttelse," siger den nyvalgte formand for de 16 rektorer, **Sven Felding**, selv rektor for Kunstakademiets Arkitektsskole.

Flere forhold ligger bag rektorernes ønske om at kunne tale som med én stemme: Dels de nedskæringer der efter grønthøstermetode ramte de kulturministerielle uddannelsesinstitutioner i foråret 2001, dels en "forfriskende nyordning i embedsmandssammenhæng" med både ny departementschef og afdelingschef i Kulturministeriet, og dels det faktum, at de fem kulturministerielle rektormedlemmer i

universiteternes Rektorkollegium sidste år på grund af en lovændring fik reduceret deres fulde og aktive medlemskab af dette kollegium til observatørstatus.

Kollegiet vil mødes mindst 3-4 gange om året, det vil holde møde med Departementet to gange og med ministeren én gang om året - også mindst.

Kollegiet består af rektorerne fra Arkitektsskolen i Århus, Kunstakademiets Arkitektsskole, Billedkunstskoler og Konservatorskole, Danmarks Biblioteksskole, Danmarks Designskole, Designskolen i Kolding, Glas- og keramikskolen på Bornholm, Den Danske Filmskole. Det Kgl. Danske Musikkonservatorium, Rytmisk Musikkonservatorium, Statens Teaterskole/Skolen for Moderne Dans og de fire musikkonservatorier: Det Fynske, Jyske, Nordjyske og Vestjyske.

mt

Bedre økonomistyring

- kræver rapport fra Rigsrevisionen, som vil have Undervisningsministeriet til at stille mere præcise krav. Universiteterne siger, at revisionen ikke forstår det særlige ved universiteternes 'produktion'

Rigsrevisionen retter igen kritik mod universiteternes interne økonomistyring. Der er ikke sammenhæng mellem budget og forbrug, og der er begrænset finansiell styring, og universiteterne kan derfor ikke være sikre på, at man får mest muligt ud af pengene. Samtidig kritiseres de for ikke at lægge budget ud fra sidste års pengeforbrug, og ikke ud fra årets forventninger. Endelig har Rigsrevisionen problemer med, at der ikke skilles mellem aktivitetstyperne forskning og uddannelse.

KU's direktør Else Sommer mener at rapporten gør sig skyldig i en grundlæggende misforståelse: "Deres model for økonomistyring er, at der er en eestrengt ledelse og at der er en række af hinanden uafhængige produkter, som kan opgøres hver for sig. Men sådan er universitetets aktivitet ikke, og derfor kan Rigsrevisionens forestillinger om økonomistyring ikke holdes op mod den model. På universitetet er der en forenet 'produktion' og ledelsesansvaret er fordelt på hhv. studienævn (uddannelse) og institutleder (forskning)".

Rapport som styringsredskab

Rigsrevisionens undersøgelse – som alene omfatter de naturvidenskabelige og samfundsvidenskabelige fakulteter og deres relation til universitetets samlede økonomi – konkluderer, at der ikke foretages en budgetopfølgning, som sikrer et realistisk og dækkende billede af situationen på Københavns og Århus' universiteter. Og kritikken følges op af de politisk valgte statsrevisorer, som konstaterer, at det er problematisk, at universiteternes udgiftsbudgetter ikke er relateret til deres aktivitetsplaner, og at budgetterne kun dækker den ordinære virksomhed, og for eksempel ikke omfatter det tilskudsfinansierede, eksterne forskningsindtægt.

Rigsrevisionen anbefaler, at Undervisningsministeriet "bistår" universiteterne med at forbedre budgetlægning og opfølgning. Med rapporten i hånden har ministeriet redskabet til i den nærmeste fremtid at stille mere præcise krav til universiteterne om at knytte bevillinger og aktiviteter tættere sammen. I praksis kan det betyde krav om at bevillinger og aktivitet knyttes mere sammen, dvs. at (forsknings-) præstationer skal måles og belønnes i højere grad end i dag.

Kritik: Dårlig budgetopfølgning

Rigsrevisionen kritiserer, at for meget af universiteternes budgettering er teori. Der er for eksempel ikke en løbende kontrol af forholdet mellem budget og forbrug.

Der er mangelfuld budgetopfølgning, og man har ikke et realistisk billede af den økonomiske situation.

Præstationsgodtgørelse

I både Århus og København indgår uddannelsesindtægterne (STÅ-tilskud) ved fordeling af bevillinger mellem fakulteter og institutter. Hvis et fag har mange studenter, som gennemfører eksamen, så belønnes de også i bevillingerne.

Det generer dog Rigsrevisionen, at forskningsbevillingerne som regel ikke er aktivitetsafhængig, og at der ikke er knyttet aktivitets- og tidsplaner til afviklingen. Fordelingen foregår primært på baggrund af tradition, dvs. foregående års fordeling. Det kritiseres af Rigsrevisionen, at 1/3 af universiteternes ordinære bevilling ikke er knyttet direkte til de fastlagte forskningsaktiviteter. Der skal altså indføres en direkte "præstationsgodtgørelse" på fakultets- og institutniveau, hvor opnåelse af "aktivitetsmål" belønnes.

På KU er det dog sådan, at 10 pct. af forskningsbevillingen er aktivitetsafhængig, idet den fordeles mellem fakulteterne på baggrund af to parametre: Fakultetets STÅ-produktion og fakultetets indtægter fra eksterne tilskud til forskning. På nogle institutter på samfundsvidenskab fordeles 5 pct. af forskningsbevillingen efter institutternes "produktion af forskningspublikationer" i de foregåede år. Og på to institutter (se artikel s. 3) tager man et skridt mere ved at indføre personlig resultat-løn: Der gives en engangsydelse for hver publiceret referee-artikel.

Det er noget, som falder i Rigsrevisionens smag. Universiteterne vil kunne forbedre den økonomiske styring ved i højere grad at inddrage de løbende aktivitetstetsplaner som succesmål.

Konkret viser det sig i stor variation i forventningen til årets resultat. På AU

blev der således forventet et underskud på 40 mio. kr. i august, men det pludselig reduceret til et underskud på 15 mio. i november, og da året var gået, viste det sig, at der såmænd blev et overskud på en halv million.

Så store variationer stiller spørgsmålet ved AU's prognosemodels anvendelighed, siger Rigsrevisionen, hvilket AU delvis erkender, men AU anfører samtidig, at forbedringen altså er udtryk for, at man tager rapporteringen alvorligt, idet der blev taget initiativ til at undgå underskud.

Også KU har store variationer: I juni budgetteres med et underskud på 42 mio, som i december er vendt til et overskud på 18 mio. kr. Og det endelige resultat bliver et overskud på 41 mio. kr.

Rigsrevisionen påtaler, at universiteterne med de store usikkerheder balancerer på kanten af de finansministerielle regler, idet universiteterne højst må overskride driftsbevillingen med 10 mio. kr.

Hertil svarer universiteterne, at denne udsvingsmargin er utilstrækkelig, når der ses på AU's bevilling på 1800 mio. og KU's på 2600 mio. kr.

KU: Urealistisk krav om prioritering

Ca. en femtedel af universiteternes indtægter stammer fra eksterne forskningspenge, men Rigsrevisionen kritiserer, at disse midler ikke indgår i budgetterne. Universiteterne indregner kun overhead (indtægterne til dækning af driftsomkostningerne).

De eksterne forskningspenge udgjorde hhv. 378 mio. kr. (AU) og 530 mio.kr. (KU) i 2000. Pengene kommer fra samfinansierede forskningsprojekter eller modtages som gaver (fx fra Århus' forskningsfond) eller som tilskud. Gaver / tilskud modtages typisk som støtte til forskellige forskningsprojekter, som ellers finansieres af universitetets ordinære forskningsbevilling.

Når de eksterne penge ikke indgår i budgettet svækkes informationsværdien, fordi disse penge er med til "at finansiere den forskningsmæssige produktion", anfører Rigsrevisionen, og det medfører, at den økonomiske og faglige planlægning bliver baseret på et ufuldstændigt grundlag.

AU og KU har svaret, at årsagen til, at de eksterne midler ikke indgår i budgettet er vanskeligheder med at forudsige, hvor mange midler, man vil modtage. Og så er disse midler ikke særlig relevante for den samlede disponering eller omdisponering, idet de er bundne til konkrete forskningsprojekter og derfor ikke er til generel disposition for universitetet. Universi-

teterne anfører derfor, at indregningen af disse midler giver en bedre informationsværdi, men ikke har nogen styringsmæssig værdi.

Men Rigsrevisionen fastholder, at de eksterne midler skal indregnes: Herved kan ledelsen også vælge fx at opprioritere forskningsområder, som har stor samfundsmæssig interesse, men har sværere ved at tiltrække eksterne forskningsmidler, noteres det (s. 27), og det tolkes sådan af Else Sommer.

"I deres forestillingsverden kan man fylde huller, dvs. fordele de interne basismidler til de områder, som ikke kan tiltrække eksterne forskningsmidler. Men det bygger på en reel misforståelse, for det eneste tidspunkt, hvor institutterne reelt kan vælge er, når de skal sige ja eller nej til eksterne midler ...", siger Sommer. "Og så er der i øvrigt en underlig modsætning i Rigsrevisionens logik, for ofte anvendes evnen til at tilstrække eksterne midler jo som et kvalitetskriterium, som skal belønnes med ekstra basismidler".

Rammestyring

Med tilskyndelse fra Finansministeriets moderniseringsbestrebelse anbefaler Rigsrevisionen, at der i højere grad styres. Her roses især samfundsvidenskab på KU, fordi der her er indført rammestyring, hvorved de aktivitetsansvarlige også har et økonomisk ansvar.

Rammestyring medfører et større ansvar og forpligtelse på institutterne over for den bevilgede ramme end på institutter med årsværksstyring (bemandingsstyring). Det skyldes, at institutterne så selv har kompetencen til disponering af løn- og driftsmidler og til at foretage reguleringer i løbet af året.

Og de nye lønsystemer bevirker, at individuelle lønforhandlinger vinder frem, hvilket efter Rigsrevisionens mening forstærker behovet for, at institutterne rammestyrer.

Men problemet er blot, at procedurerne for den økonomiske styreform ikke sikrer, at ansvar for aktiviteter og økonomi følges ad, lyder kritikken.

Rigsrevisionens interesse i styring og kontrol rammer dog ind i en spændende problemstilling, når det konstateres, at de naturvidenskabelige og samfundsvidenskabelige fakulteter repræsenterer to forskellige styreform. De naturvidenskabelige er relativt centralt styret og har gennem længere tid haft økonomiske problemer, mens de samfundsvidenskabelige er relativt de-centralt styret og har overskud:

"Den sammenhæng er der jo ikke og

implikationen er meningsløs. Rigsrevisionen tror, at KU's naturvidenskabelig fakultet er centralt styret, fordi der bevilges årsværk og ikke lønkroner – men den forskel har ingen betydning for om der er overskud eller ej", korrigerer KU-direktøren.

Krav om timeregnskaber?

Rigsrevisionen kritiserer, at universiteterne ikke skiller deres to hovedformål, uddannelse og forskning budgetmæssigt: "Efter Rigsrevisionens opfattelse bør statsinstitutioner altid kunne foretage en skelnen mellem deres formål, så der kan afrapporteres herpå både økonomisk og aktivitetsmæssigt".

Universiteterne finder derimod kravet om adskillelse for teknisk og ikke reelt. De foregår "i forenet produktion". Århus anfører, at det ikke stemmer overens med universiteternes "produktionsforhold" at foretage en sondring. Den teoretiske skelnen mellem de 2 hovedformål kan ikke anvendes i hverdagen eller i økonomistyringen.

Er implikationen, at universitetslæreren skal til at føre timeregnskab?:

"Den type opgørelser ville de nok finde mest betryggende, ja. At hver kuglepen blev konteret efter sin andel i forskning og i undervisning", siger hun.

"Rigsrevisionens krav undrer, for der udarbejdes virksomhedsregnskab hvert år med nøgletal og fordelingskøn, bl.a. på uddannelsesforbruget".

Kritik af rektorer

De naturvidenskabelige fakulteter i både Århus og København har lånt penge af universiteternes opsparing (hhv. 67 og 35 mio. kr.). Rigsrevisionen kritiserer, at universitetsledelserne ikke har taget stilling til, om aftaler om gældsafvikling er realistisk eller tidsmæssigt mulig. Hverken på AU eller KU er der således lavet en nødplan, hvis aftalen ikke overholdes.

Der er heller ikke taget central stilling til egentlige besparelsesplaner. På KU blev de nærmere besparelsesplaner drøftet på flere møder mellem dekan Jepsen og rektor Møllgård, og da rektor fandt besparelsesplanerne realistiske, fandt han det ikke nødvendigt at fastlægge nødprocedurer. Regnskabet gav parterne medhold, idet gælden blev nedbragt fra 35 mio. til 11 mio. ved årsskiftet.

Rigsrevisionen påtaler imidlertid sagsbehandlingen på KU: Der mangler referater fra møderne mellem rektor og dekan!

Idet AU ikke har oplyst om sine procedurer, så har Rigsrevisionen ingen påtaler til AU for sagsbehandlingen. Her er kri-

Rigsrevisionen vil have mere orden i papirerne. Men det var også Rigsrevisionen som i sin tid krævede indførelse af de administrative edb-systemer VUE:

"VUE har ikke gjort det lettere, tværtimod. Systemet er blevet så kompliceret, at det er blevet sværere at håndtere på det decentrale niveau", siger KU-direktør Else Sommer - som er uden lighed med den afbildede person på foto'et...

tikken mere generaliseret og barsk af rektor Lehmann: Selv om man kunne se frem til et underskud på 40 mio. kroner, så gjorde AU ingenting; ledelsen krævede ingen analyser af årsagen hertil.

Har VUE været et fremskridt?

Rigsrevisionens kritiske holdning er ikke ny. Rigsrevisionens krav var faktisk anledning til, at Bertel Haarder i 1993 igangsatte arbejdet med de administrative edb-systemer, som straks blev døbt "big-brother" og "stjernekrigsprojektet".

Det endte som bekendt med indførelse af det skandaleramte edb-system VUE (videregående uddannelsers edb-system), som skulle give bedre økonomistyring, men som selv blev ramt af tre-cifrede million-overskridelser.

Men har VUE så gjort af en forskel: "VUE har ikke gjort det lettere, tværtimod. Systemet er blevet så kompliceret, at det er blevet sværere at håndtere på det decentrale niveau", siger Else Sommer, der ikke har lyst til at uddybe dette ud-sagn yderligere.

Mest for få penge

Danske forskere publicerer mest og citeres hyppigst

– på trods af relativt beskedne forskningsbevillinger, konstaterede EU-benchmarking

”Danske forskere i førertrøjen”. ”Danske forskere giver udenlandske kolleger baghjul”.

Pressen strømmede over med positive overskrifter, da en EU-rapport sammenlignede danske forskeres publikationsantal i forhold til deres konkurrenter i andre lande. Danske forskere indtog andenpladsen efter Sverige, hvad angik antal offentliggjorte forskningsartikler pr. indbygger, og førstepladsen når det angik citationshyppighed pr. indbygger.

Danskernes 69 topscore-artikler pr.

Best practice

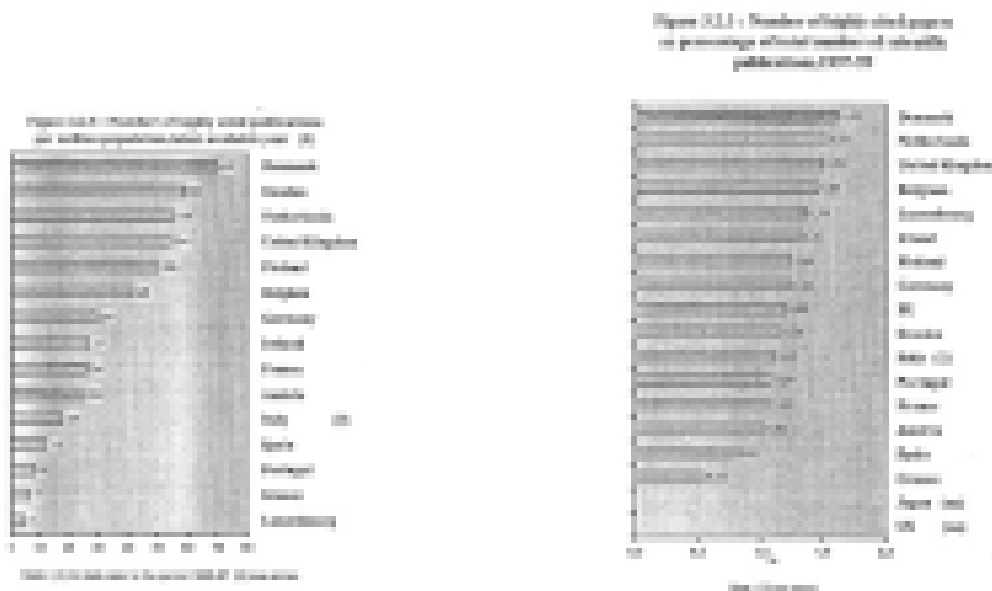
EU-analysen er lavet på initiativ af kommissionen. Det er en ”benchmarking” med et sammenligningsgrundlag, når landene ”skal forstærke overgangsprocessen til vidensamfundet og styrke landenes evne til at bevare konkurrenceevnen inden for den videnbaserede økonomi”, hedder det.

”Performance benchmarking” indikerer hvor de bedste praksis’er (best practice) finde, dvs. hvilke processer og design inden for forskningspolitikken, der

ningsbudget, som er en tredjedel mindre end gennemsnittet for EU-landene. (Som en slags forklaring / undskyldning noterer Forskningsministeriet dog, at denne bevillingssammenligning kan have en skævhed, idet nogle lande har relativt store militære forskningsbevillinger). Danmark har altså høj produktivitet for færre penge.

Danske institutioner samarbejder mere med andre

Også en anden indikator kan undre. Danmark scorer nemlig meget højt –

million indbyggere er mere end dobbelt så godt som EU-gennemsnittet (31 artikler) og næsten en femtedel bedre end svenskerne, som ligger på andenpladsen, hvorefter følger hollænderne, briterne og finnerne.

Danske forskere mest citerede

Det rå mål - citations-outputtet - bruges ofte som et mål på et samfunds vidensbasis eller styrken på bestemte forskersamfund, hedder det. Mens antallet af publikationer kun fortæller om kvantitet, så er kvalitet mere forbundet med citationshyppighed.

Og danske forskere var også dem, som blev hyppigst citeret i forhold til antallet af publikationer, hvilket alt andet lige indikerer *den højeste kvalitet* i forskningen.

Den relative andel af verdens mest citerede artikler giver de danske forskere en topscore på 1.62 – hvilket er godt en tredjedel bedre end EU-gennemsnittet. Hollænderne ligger på andenpladsen efterfulgt af England, Belgien.

giver høj præstationsevne. Og denne sammenligning skal stimulere til ny tænkning og praksis i de enkelte medlemslande, hedder det.

Publikations- og citationsmålene er én af tyve indikatorer, som belyser forskning og teknologisk udvikling på fire temaområder:

- offentlige og private investeringer,
- videnskabelig og teknologisk produktivitet
- effekt på beskæftigelse og konkurrenceevne samt
- menneskelige ressourcer.

Modsætning:

Høj produktivitet for færre penge

Rapporten behandler 20 indikatorer, men det er interessant, at rapporten ikke kæder dem sammen. Det synes således at være direkte modsætningsfyldt, når Danmark scorer højest på indikatoren *citationer og publikationer*, mens Danmark står lavt på en anden indikator, *det offentlige forsk-*

sammen med Finland og Sverige – på samarbejde mellem firmaer, universiteter, sektorforskning m.m. Dette indikerer, at der med co-operation sker en høj udnyttelse af ny viden og innovationer.

Mens EU-gennemsnittet for samarbejde er 25 pct., så samarbejder over halvdelen af de danske parter.

Disse tal står imidlertid i grel modsætning til den almindelige anklage mod de danske universiteter: At de ikke samarbejder med eksterne parter...

jo

Benchmarking of national research policies in Europe (EU-kommissionen, april 2001)

Magt og modmagt

Man får problemer, hvis man tror, at universiteter kan styres ovenfra, siger Lars Henrik Schmidt efter sit første år som DTU-rector

UNIVERSITETSSTYRELSE

”Det er naivt at tro, at universiteter kan styres oppefra. Et universitet vil altid bestå af magter og modmagter, fordi det alt andet lige er ’den lærde republik’”, lyder **Lars Henrik Schmidt**s kommentar til den verserende diskussion om universiteternes styrelse.

”Når styringsinteresserne er kommet så meget i fokus handler det om, at uddannelsesanstalterne bliver betragtet som en del af det moderne økonomiske kredsløb. Som et led i samfundsøkonomien kan der bruges økonomiske rationaler over for universiteterne: Hvor stor er produktionen, input-output osv. Man kan selvfølgelig ikke være uenig i, at samfundets investering skal anvendes bedst muligt, men man kan diskutere hvordan det skal reguleres. Nogle tænker dem som noget der kan reguleres som andre store virksomheder: *’Hvis det kan lade sig gøre at topstyre andre virksomheder, hvorfor så ikke også universiteterne?’* siger rektoren fra Danmarks Pædagogiske Universitet.

”Jeg vil ikke tage dem det fortrydeligt op, men advare imod, at de undlader at tænke universiteterne som den lærde republik; som et sted, der genererer samfundsmæssighed. Det er en vidensøkonomi, hvor sagligheden – *i betydningen: dem som ved noget* – vil reagere, hvis der tages beslutninger hen over den. Den største saglighed er også den største myndighed i den verden – selv om man ikke

kan garantere, at dens prioriteringer altid er rigtige ...”.

Lars Henrik Schmidts erfaring er derfor, at det ikke er muligt at få topstyring til at fungere på et universitet; derimod må disse modmagtsformer tages med i ledelsen, så denne har legitimiteten.

Gab mellem ledelse og forskersamfund

Lars Henrik Schmidt nikker genkendende til scenariet, hvor en ledelse forsøger at tvinge noget igennem, men hvor der blot sker det, at der opstår et gab mellem det, ledelsen beslutter og det forskersamfundet faktisk vil gøre.

”Jeg skal have legitimiteten fra medarbejderne. Jeg kan ikke regere, hvis de er imod mig. Hvis der tages beslutninger, som ikke kan accepteres, opstår der uformelle foraer og utilfredshed, som gør det vanskeligt at udøve ledelse og styring. Med en omskrivning af Machiavelli vil jeg sige, at en god leder skal kunne dreje vognen i den retning, man ønsker, uden at medarbejderne er så uenige, at de synes at det er nødvendigt at rebellere ...”

DPU's akademiske forum

Der er en meget væsentlig forskel mellem DTU og DPU i, at der på DPU er et akademisk råd. Rådet har formelt kun bemyndigelse til at godkende forskningsbudget, bedømmelsesudvalg samt akkreditere med akademiske grader.

”Det er et fornemt organ, fordi de akademiske sager skal forelægges. Og jeg har i det forløbne år valgt at lægge mange sager frem til drøftelse. Det har ikke været uden konflikter, og der er da ’afstemt bemyndigelser’ ...”, siger Lars Henrik Schmidt.

”Modellen er et ikke-ulykkeligt forsøg på at skabe en mere effektiv styreform, samtidig med at man respekterer den akademiske sagkundskab og et moment, hvor medarbejderne sikres indflydelse på ledelsesniveau”.

Han medgiver, at forskersamfundets suverænitet er borte i den gamle forstand, idet det akademiske forum ikke har besluttende myndighed.

”Det skal ikke fungere som daglig ledelse. Og forvaltningsmæssigt er der ikke mange steder, de kan underkende rektor. Men man kan kalde det ’akademiske forum’ et figenblad, for det er altså garant for, at der ikke kan gås bureaukratisk hen over de akademiske procedurer på universitetet”, siger han. ”Men en rektor som bruger det akademiske råd til godkendelsesorgan er altså dum, for så vil der etableres sig modmagt. Min ledelsesstrategi har ikke været at afgive magt, men at forelægge spørgsmål og gøre mine synspunkter gældende. Og hvis der ikke opnås en Modus Vivendi, så kan jeg og vi få problemer. Og hvis vi agerer fornuftigt sammen, så kan vi tage beslutninger og modstå pres udefra”.

jø

”Jeg er parat til at gå”

- sagde DPU-rectoren i marts efter heftige angreb.

Nu har de studerende stemt med fødderne, og han bliver

I marts/april landede DPU-rector Lars Henrik Schmidt ud i stormvejr efter at ugebladet MANDAG MORGEN (26. marts 2001) citerede kritikere for, at DPU's idegrundlag var luftigt og ikke kunne tiltrække kunder: Ingen vil søge universitetet og ingen vil i øvrigt ansætte kandidaterne!

Regeringens nye prestigeuniversitet truet af opløsning, spæde MANDAG MORGENS analyse.

Det var en barsk kritik, men DPU-rectoren dæmpede ikke balladen med en udtalelse om, at hans største fejl var at invi-

tere medarbejderne med til at deltage i beslutningerne.

”Jeg står ved, hvad jeg sagde dengang. Der var etableret en ny institution, men jeg oplevede, at de ikke kunne frigøre sig fra deres tidligere interesser, og at jeg derfor var nødt til at tage rorpinden. Det faldt folk for brystet, at jeg ville benytte mig af mine rektorale beføjelser, men det var jeg nødt til”, siger rektor i dag. ”Ikke at jeg ville opføre mig som diktator, for jeg var nødt til at have legitimitet bag mine beslutninger. Du kan ikke være leder, hvis du ikke har legitimitet nedad,

Ikke tilfældigt med DPU og DTU

Det var ikke tilfældigt, at netop det pædagogiske område med Danmarks Pædagogiske Universitet og det tekniske område med Danmarks Tekniske Universitet var de første, som fik nye styrelsesformer, siger DPU-rektoren. Det er videnskaber, som er tættest på praksis og anvendelsesorientering; på rekvireret eller sponsoreret forskning.

Mens det er åbenbart, at DTU er rettet mod teknikens praksis og mod tilknytning til erhvervslivet og ikke så meget mod abstrakt grundforskning – ”læg mærke til at ordet ’naturvidenskab ikke indgår’ - så tænker de færreste på, at også DPU har sine bestemte pædagogiske anvendelser. DPU er således et professionsrettet universitet, der retter sig mod de mellemlange videregående uddannelser.

Lars Henrik Schmidt finder det påfaldende, at der var stor blæst om indførelse af de nye styreformere på DTU og mindre om DPU. Det forklarer han dels med tradition: at DTU hører til gruppen af gamle og store universiteter.

”DTU hørte så at sige til førsteligaen, mens man åbenbart ikke syntes, at nye styrelsesformer var så farlige på DPU, selv om vi faktisk var de første, som fik dem! Når det ikke var så forskrækkende, var det formentlig, fordi der var tale om en særlov, en fusion, hvor der tilmed blev overladt noget til de mellemlange uddannelser på CVU’erne”, siger han, der er overbevist om, at havde alle uddannelser været samlet under Undervisningsministeriet, så havde der også stået mere storm om DPU (DTU-loven hørte under Forskningsministeriet, red.).

jø

og vores Titanic kunne ikke vendes uden at jeg havde en betydelig del af medarbejderne bag mig. Mit problem var, at jeg skulle have mindst 60 pct. af medarbejderne med”.

DPU fik stor søgning

En del var bange for den nye rektors visioner for, hvordan det nye skulle være.

”De var bange for, at visionerne var forkert på den, men jeg holdt fast, fordi jeg sagligt set mente, at det var rigtigt, og at der også var et marked for det”, siger rektoren i dag.

Og han fik tilsyneladende ret. Skeptikerne fra den gang blev underkendt, idet DPU’s nye kandidat- og masteruddannelser blev et tilløbsstykke i august. I alt 300 startede på en af de tre kandidatuddannelser og 100 på de nye masteruddannelser.

Lars Henrik Schmidt kunne dermed ånde lettet op, for i marts lovede han MANDAG MORGEN, at hvis der kom lav søgning på uddannelserne, så ville han overveje at gå som rektor...

jø

Om igen!

AC lavede fratrædelsesordning for valgte rektorer uden om fagforeningerne, og den var noget skidt. Så nu skal spørgsmålet genforhandles

Akademikernes Centralorganisation (AC) forhandlede i foråret 2001 en aftale om *Særlig fratrædelsesordning for valgte rektorer* på plads med Personalestyrelsen i Finansministeriet. Men aftalen forblev en dyb hemmelighed for Dansk Magisterforening (DM) gennem et halvt år. Kun ved et tilfælde får DM kendskab til aftalen, nemlig da et medlem af DM i september ønsker at gøre brug af aftalen, som vedkommende har fået kendskab til gennem Undervisningsministeriet.

”Det er klart utilfredsstillende,” siger faglig konsulent i DM, **Jens Vraa-Jensen**. ”AC burde have informeret os om aftalen. Ellers kan vi jo ikke informere og råde vores medlemmer efter de aktuelle og gældende regler. Dertil kommer, at aftalen ikke er tilstrækkelig god efter DM’s mening.”

Jens Vraa-Jensen mener, at aftalen på to punkter er for dårlig: Dels er et tillæg (**se aftalens ordlyd i boksen**) ikke pensionsgivende, og dels står der ikke et ord om, at en væsentlig hensigt med aftalen er at give tid og mulighed for faglig rekvalificering for dem, der måtte benytte sig af aftalen.

Særlig fratrædelsesordning for valgte rektorer

”Ved fratræden af hvervet som rektor ydes der ved umiddelbar tilbagegang til en videnskabelig stilling ved samme universitet i en tilbagegangsperiode et særligt, personligt tillæg.

Tillægget udgør forskellen mellem pågældendes hidtidige faste løn som rektor og den faste løn i tilbagegangsstillingen. Tillægget er ikke pensionsgivende.

Tillægget ydes i en tilbagegangsperiode, der udgør en måned for hvert hele år pågældende har varetaget hvervet som rektor, dog højst 12 måneder. Tillægget bortfalder herefter uden yderligere varsel.

Ordningen træder i kraft pr. 1. april 2001.

Op på næste FHO-møde

Man kunne spørge, hvorfor DM ikke, da aftalen i sin tid var til drøftelse blandt AC-organisationerne, kom med disse indvendinger i stedet for nu bagefter at brokke sig? Svaret er enkelt: Aftalen blev aldrig drøftet af AC’s organisationer - den kom nemlig aldrig op i ForHandlingsudvalget for den Offentlige sektor (FHO), hvad den rettelig burde have været efter DM’s mening.

Martin Theilmann, direktør i AC, medgiver, at den ikke ”direkte og selvstændigt har været til behandling i FHO.” Han anså aftalen som en del af stillingsstrukturpakken i forbindelse med sidste overenskomst, altså som en del af et samlet kompleks, der var godkendt.

”Set isoleret ville jeg i dag have foretrukket, at aftalen var blevet behandlet særskilt. Så det gør vi om ved at sætte den på dagsordenen for næste FHO-møde i begyndelsen af november,” siger Martin Theilmann.

Da også de fire rektorer fra de kulturministerielle uddannelsesinstitutioner, *Biblioteksskolen, Konservatorskolen og de to Arkitektstskoler*, ønsker at blive dækket af aftalen, skal den under alle omstændigheder og alligevel op til fornyet behandling.

mt

Titel for de få: Undervisningsadjunkt

Kun 19 kan smykke sig med titlen *undervisningsadjunkt*, selv om den har været i spil i godt et år

Kun 19 personer har til dags dato fået ansættelse som undervisningsadjunkt i løbet af det år, det har været muligt at ansætte folk af den stillingstype. Yderligere fem personer er under ansættelse. De i alt 24 personer fordeler sig på otte universitetslovsinstitutioner. (Se *boksen!*).

Siden aftalen om en ny stillingsstruktur for universiteterne faldt på plads sidste år med virkning fra 1. september 2000, har der været mulighed for at fastansætte personer, der i årevis har været timelærere. Visse betingelser skal dog være opfyldt for at kunne blive undervisningsadjunkt:

- man skal være kandidat
- man skal i minimum fem af de sidste otte år have været undervisningsassistent, ekstern lektor eller amanuensis ved et eller flere universiteter uden anden hovedstilling
- man skal have undervist mindst 450 timer i gennemsnit i de sidste fem år
- der skal være reelt undervisningsbehov

Skepsis og begejstring

FORSKERforum har talt med alle de dekaner og institutledere - dog er det ikke lykkedes at komme i kontakt med **John Kuhlmann Madsen**, dekan for Det Humanistiske Fakultet på Københavns Universitet - der har ansat en eller flere undervisningsadjunker siden september sidste år. Vurderingen af anvendeligheden af stillingskategorien spænder lige fra stærk skepsis til stor begejstring.

Mest skeptisk er dekan **Ole Prehn**, Det Humanistiske Fakultet på **Aalborg Universitet**: "Fakultetets politik er at ansætte så få af dem som muligt. Vi bryder os ikke rigtig om, at folk underviser så meget, som en undervisningsadjunkt gør. Vi vil hellere have rigtige stillinger med forskningsforpligtelse."

Men så kunne I vel opkvalificere og udvikle dem til også ad åre at kunne forske?

Ole Prehn: "Jo, jo, det kunne man da. Men det koster penge alt sammen. Det er lidt af et problem."

Bodil Due, dekan for Det Humanistiske Fakultet på **Aarhus Universitet**, finder det "sympatisk, at man kan hjælpe nogle af de mennesker, der igennem mange år har været ansat som undervisningsassistenter". De underviser især på *Åben Uddannelse*, hvor der "måske kan blive plads til nogle flere". Men lige nu tillader økonomien ikke ansættelse af flere af slagsen.

På Aarhus Universitet er 20% af en undervisningsadjunkts arbejdstid forbeholdt udvikling og opkvalificering.

På **Syddansk Universitet i Odense** ansætter man undervisningsadjunker af to grunde: "For det første af personalepoliti-

ske grunde - og det tæller mest - og for det andet, fordi der er et reelt undervisningsbehov," siger dekan **Flemming Andersen**, Det Humanistiske Fakultet. Flere vil gerne have en sådan stilling, men lige nu er der hverken timer eller midler til at ansætte dem.

Om princippet om at undervisningen skal være forskningsbaseret, siger Flemming Andersen: "Hvis man skal snakke højstemt om den forskningsbaserede undervisning, har dette ikke undermineret den. Balancen mellem den forskningsbaserede og ikke-forskningsbaserede undervisning er ikke blevet forrykket af det her."

På **Roskilde Universitetscenter** er der ansat 3 undervisningsadjunker, bl.a. en på Institut for psykologi, filosofi og videnskabsteori. Institutleder **Birgitte Elle** siger: "Vi fik lov til at ansætte en undervisningsadjunkt under forudsætning af, at der ikke var ansøgere til adjunkturet inden for den ordinære stillingsstruktur. Dertil kom, at vi havde medarbejdere, ikke helt purunge, som var ved at blive jobmæssigt klemt. Men de havde demonstreret, at de med deres kvalifikationer på fornuftig vis var i stand til at indgå i et universitetsmiljø. Så det var en blanding af mange hensyn."

På Handelshøjskolen i Århus er man af den klare opfattelse, at stillingstypen skal bruges, hvis der er mulighed for det, men man har ikke en stor fast stok af timelærere, hvorfor ikke mange vil være berørt af titlen.

Det samme er tilfældet på Handelshøjskolen i København. "For os er en stilling af den type en kærkommen lejlighed til at skabe lidt mere ordnede forhold for folk, der i længere perioder har hængt lidt med forskellige løsere ansættelser, men vi mener, det er væsentligt at bevare forskningstilknytningen direkte til undervisningen. Så så længe vi har mulighed for at rekruttere folk med kombinationen forskning/undervisning, gør vi det," siger **Ole Stenvinkel Nilsson**, dekan for Det Erhvervsøkonomiske Fakultet på HHK.

Varm luft

Mest positiv over for stillingstypen undervisningsadjunkt er institutleder på Danmarks Farmaceutiske Højskole (DFH), **Steen Honoré Hansen**: "Vi er meget tilfredse med at kunne ansætte folk, der har været i systemet i mange år uden at kunne få en fast stilling. Vi har brug for dem og kan nu være sikre på, at vi har dem, når vi skal bruge dem. Stillingsstrukturen er jo lidt håbløs, fordi man bliver bundet på mærkelig vis. Der er jo masser, der godt kunne tænke sig at blive undervisningsadjunkt, men blot ikke opfylder betingel-

serne. Det er sgu svært irriterende."

På DFH bruges de "rene" undervisere på 1. og 2. semester, hvor der er "en masse teori og øvelser, hvor det er nødvendigt med gode undervisere."

Hvordan med tid til udvikling og forskningsmæssige opkvalificering? Steen Honoré Hansen siger: "Jamen begge undervisningsadjunker har da udviklet sig. En af vore undervisningsadjunker er meget kunstinteressert og udvikler sig i fritiden. Ingen af dem har forskningsgener i sig. Hvis man vil forske, skal man ikke være undervisningsadjunkt. Det er underlig pas-sus, som ikke er andet end varm luft. Det er bare noget politikere og fagforeningsfolk og den slags har skrevet for at være flinke."

I øvrigt fylder den ene af DFH's to undervisningsadjunker 70 år til foråret.

Hvor er undervisningsadjunkterne ansat?:

AaU	1 + 1 under ansættelse
AU	4 + 1 under ansættelse
SDU	5 + 1 under ansættelse
RUC	3
KU	3
HHA	1 + 1 under ansættelse
HHK	0 + 1 under ansættelse
DFH	2

Upålidelige tal

Til at "overvåge" om der er en vilje til stede på universiteterne til at ansætte folk som undervisningsadjunker, blev der i forbindelse med stillingsstrukturaftalen nedsat en arbejdsgruppe.

Medlem af arbejdsgruppen og formand for universitetslærerne i Dansk Magisterforening, **Leif Søndergaard**, fornemmer generelt en manglende vilje til at udnytte ordningen, men han erkender også, at det kan være vanskeligt at dokumentere denne manglende vilje, da det indsamlede talmateriale over forskellige beskæftigelsestyper på de danske universiteter er meget mangelfuldt, for ikke at sige nærmest ubrugeligt. Før der foreligger et pålideligt talmateriale, er det vanskeligt at være aktiv og udfarende i denne sag. Dertil kommer, at Forskningsminister Birte Weis i forbindelse med aftalen om den ny stillingsstruktur, lovede, at ministeriet ville følge op på sagen. Nu er ansvaret for universiteterne i mellemtiden overgået til Undervisningsministeriet - så det er hos dem bolden ligger nu. Leif Søndergaard er spændt på, hvordan det vil spille den.

mt

Peter Lotz og Mogens Niss

Morten Pejrup og Else Sommer

Tage Bild og Henrik Toft Jensen

AC: Bestyrelser og ny ledelse

Efter at Dansk Industri, CO-Metal, Socialdemokratiet, Forskningskommissionen m.fl. har givet deres besyv i diskussionen om universiteternes styring, har også Akademikernes Centralorganisation. AC - som er forhandlingsparaplyen for medlemmerne i DM, DJØF, IDA m.fl. - fremlægger angiveligt et forslag, der skal være en politisk "landingsbane" for de verserende ledelsesdiskussioner.

AC anbefaler Folketingets partier, at de kæder de aktuelle finanslovsforhandlinger sammen med en "rammemodel" for nye styrelsesformer på universiteterne. Det er en slags give-and-take: Universiteterne forpligter sig til at finde nye ledelsesmodeller mod at få en 3-årig økonomisk flerårssaftale om økonomien.

Medarbejderdemokratiets bagside

Forslaget - som er udarbejdet af AC's forretningsudvalg og ikke godkendt i AC's Forsknings- og Uddannelsesudvalg - siger: "Medarbejderdemokratiet virker ofte befordrende for etablering af konsensus i prioriteringerne. En bagside ved medarbejderdemokratiet kan dog være, at det for ledelsen bliver vigtigere at sikre intern ro og stabilitet end at sikre fornyelse og omstilling". Derfor skal de 11 universiteter forpligtes til at udarbejde forslag til en ledelsesmodel, der skal fungere i en 3-årig "udviklingsperiode", foreslår AC.

Det nuværende ledelsessystem er en hindring for en effektiv og sammenhængende teamledelse, fordi det ikke er muligt for rektor som topledere at have indflydelse på sammensætningen af sin egen ledergruppe. Der skal med andre ord være en højere grad af udpegning i stedet for valg, anbefaler AC.

Sammensætningen i ledelsesgruppen skal ændres siges det bl.a. med henvisning til, at konkurrencen om lederposter på universiteter er begrænset i dag, fordi der kun er mulighed for at lektorer og professorer fra den pågældende institu-

tion kan vælges. Derfor skal der i en fremtidig model være "konkurrence i rekrutteringsgrundlaget".

Rammemodell med minimumskrav

AC opstiller nogle grundpiller til en rammemodell. Modellen skal imidlertid ikke konstrueres af universiteterne selv, men bør - ifølge AC - som minimum indeholde krav om:

- rektor og dekaner skal "findes i reel konkurrence".

- etablering af bestyrelse med eksterne repræsentanter. Universitetet må selv afklare, hvordan bestyrelsen sammensættes og hvilke beføjelser, den skal tillægges.

- Den strategiske ledelse skal sikres uafhængig akademisk rådgivning. Der skal etableres en "selvstændig akademisk søjle", som skal rådgive ledelsen i dennes strategiske beslutninger og vurderinger.

- m.m.

Udfyldelsen af en konkret ledelsesmodel inden for disse rammer skal foretages af ledelsen i tæt dialog internt på universitetet, så der fremkommer en model, der kan finde bred accept på universitetet.

Politisk styring

Der skal være en politisk styring af ledelsesforsøgene. I tilknytning til udviklingsprojektet etableres en politisk følgegruppe bestående af de politiske partier, der har til formål at vurdere det længerevarende behov for justeringer af de politiske rammebetingelser, herunder lovgivningen.

Og endelig foreslår AC en direkte kobling til udviklingskontrakterne. Ledelsesreformen skal indføres i 2. generation af universiteternes ledelseskontrakter: "Via dette instrument sikres balancen mellem på den ene side nødvendigheden af fælles mål og på den anden side rummelighed for universiteternes forskellighed.

je

AC-oplæg til fri

Af INGRID STAGE,

Forsknings- og uddannelsesudvalget og forretningsudvalget i Akademikernes Centralorganisation har gennem flere måneder drøftet forskellige forslag til udspil om ledelse på universiteterne, blandt andet for at kunne imødegå nogle af de mere rabiate forslag om ændringer, som i sommerens løb er kommet fra blandt andet Dansk Industri, CO Metal og nogle politiske partier.

Drøftelserne i har imidlertid afsløret markante uenigheder blandt AC's medlemsorganisationer, og det er indtrykket, at DM står relativt alene med opfattelsen af, at et udspil primært skal afspejle universiteternes interesser. Når AC derfor nu har præsenteret sit forslag til en "rammemodel" for udvikling, skal det ses som et forsøg på at slå bro over meningsforskellene. Oplægget skal nemlig varetage såvel AC-lønmodtagernes interesser som "aftagernes".

Oplægget er offentliggjort ud fra en fælles, intern forståelse i AC af, at forretningsudvalgsmedlemmerne kan lægge deres egne tolkninger i rammemodellen. Min *accept*, som medlem af AC's forretningsudvalg, af at AC går ind i debatten om ledelse på universiteterne er baseret på denne forståelse, og jeg har nogle bemærkninger til oplægget:

- Jeg er enig i, at der er et stærkt behov for øgede bevillinger til universiteterne, men jeg finder det stærkt uheldigt, at forslaget kan læses som en sammenkædning af bevillings- og ledelsesproblematikken. Bedre og mere stabile rammer for universiteternes økonomi skal ikke gøres afhængig af en ledelsesreform.

Ledelsesreform

Af SVEND M. CHRISTENSEN, fmd. f. AC

Den danske universitets- og forskningsverden er fanget i en ond cirkel. Oplevelsen af manglende opbakning og tiltro til sektoren går hånd i hånd med frustration over de økonomiske og styringsmæssige rammebetingelser.

Forskningskommissionen cementerer indtrykket af, at en afklaring af ledelsesdiskussionen er afgørende. Netop derfor fremlægger AC-fællesskabet nu et radikalt anderledes forslag. Kernen i udspillet er, at en le-

desreform må være fleksibel nok til at rumme den betydelige forskellighed, der er og fortsat skal være mellem de 11 universiteter.

AC-fællesskabet foreslår en "botum-up"-proces, der på en og samme tid skal sikre accept og dynamik. Universiteternes mangfoldighed gør det illusorisk at opstille én standardmodel, der kan tage hensyn til forskelle i størrelse, i omverdenen og interesserterkreds, i forskningsspektret etc. Modellen er således en balance-

ring mellem behovet for en ledelsesmodel tilpasset det enkelte universitet og behovet for nytænkning og forandring.

AC-fællesskabet foreslår, at Folketingets partier allerede i forbindelse med finansloven bliver enige om grundpillerne i en ny rammemodell for universiteterne. Rammen bør afspejles i en fælles og politisk afklaring af, hvordan man allerede nu kan udnytte de maksimale udviklingsrammer i Universitetsloven. I tilknyt-

fortolkning

fdm. f. DM og medlem af AC's bestyrelse

- Det er et åbent spørgsmål, om der overhovedet er behov for en ledelsesreform? Der er ikke hidtil leveret nogen form for dokumentation af dårlig ledelse, og det er ikke på nogen måde sandsynliggjort, at de enkelte universiteters vanskeligheder skyldes, at ledelsen er valgt og ikke udpeget. Men fordommene mod den kollegiale ledelsesform er svære at uddyde, og en tre-fire års udviklingsperiode med efterfølgende evaluering af en ekspertgruppe - hvor også de faglige organisationer og universitetslærerne selv er med - kan derfor være en måde at få dokumentation for, hvilke styrelsesformer og strukturer, der fungerer og hvilke ikke.

- Forsøgene med ændrede ledelsesformer skal efter min mening foregå inden for universitetslovens rammer og ikke kun give mulighed for en bestyrelse. Også et repræsentantskab og bevarelse af konsistorium, ligesom der ikke skal være noget krav om eksternt flertal i en eventuel bestyrelse. Det helt afgørende er, at den ledelsesform, som det enkelte universitet vælger, udspringer af grundig analyse, forarbejde og diskussion blandt universitetets ansatte, og ikke kun bliver et anliggende for ledelsen.

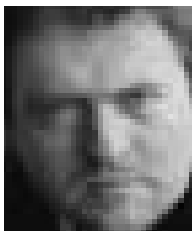
- Faglig ledelse bør være kodeordet.

Helt afgørende for diskussionen er, at formålet stedse holdes for øje: Forbedring af universiteternes vilkår, herunder styrkelse af deres autonomi og af universitetslærernes frie rammer, så universiteterne fortsat kan udfylde opgaven med at udvikle ny viden til gavn for samfundet på et kritisk og uafhængigt grundlag.

ning til en flerårig økonomisk aftale for universiteter og forskning kan der skabes økonomisk tilskyndelse og tiltro til den politiske opbakning til en afbalanceret reform af universiteternes organisation og ledelse.

(Uddrag af kommentar i *Berlingske Tidende*)

Hvad er det, AC har gang i?

Af MOGENS OVE MADSEN, fmd. f. DJØF's universitetslærere

AC's top har præsenteret et forslag til en ledelsesreform på universiteterne. Forslaget er indholdsmæssigt som politisk helt uantageligt. Forslaget udstiller, at AC bruger universitetspolitik som en legeplads, hvor der kan politiseres på andres bekostning.

I AC er der et Universitetspolitisk Forum med repræsentanter fra sektoren, som skal drøfte politik, løn- og arbejdsforhold i universitetssektoren. AC's oplæg har i en tidlig udgave været drøftet der, og de fleste organisationer advarede mod, at AC-toppen gentog sit to år gamle forsøg på at politisere på universitetsområdet.

Derfor er det meget overraskende, at AC's bestyrelse kan sende et universitetspolitisk oplæg ud, hvis tankegang og enkeltdele strider mod den debat, som foregår på universiteterne. Oplægget præsenteres tilmed blot en uge efter, at universitetsfagforeningerne afholdt en høring, hvor der blev udtrykt generel skepsis over for værdien af radikale ledelsesændringer. Ingen kan derfor fortænke universitetsområdet i AC i at tænke, at vi er stater i et spil for galleriet.

AC politiserer således utidigt på universitetsområdet. Man kan spørge, hvilket område som er det næste, der skal politiseres: Skal de ansatte i centraladministrationen have fjernet deres sparsomme indflydelse i samarbejdsudvalgene (*som traditionelt er DJØF's område*)? Skal AC deltage i debatten om lægernes etik (*som traditionelt er DaDL's område*)? Skal AC deltage i diskussionen om bæredygtig teknologi (*som traditionelt er IDA's område*)?

Grundlæggende mener AC-oplægget ikke - i lighed med *Dansk Industri*, *Socialdemokratiet*, *Forskningskommissionen m.fl.* - at man behøver at dokumentere, at der er et styrelses- og ledelsesproblem. Man læner sig op af den almindelige smalltalk og mistænkeliggørelse, hvor man kunne forvente en mere analytisk tilgang af en akademisk organisation.

I forsøget på at være realpolitikere, der er i dialog med politikerne tilbyder AC at sælge universiteternes autonomi mod til gengæld at få en treårig finanslovsaftale. Men den kobling mellem styrelsesændringer og økonomi er grundlæggende naiv, for behovet for opprioritering af forskningen *uden særkrav* er efterhånden åbenbar for enhver. Forslaget er i den forstand organisationsmæssig amatørisme.

Det er samtidig direkte farligt og ui-

gennemtænkt, når der åbnes op for eksterne interessenter i bestyrelsen - som underforstået skal have en nogen magt. Det truer den frie prioritering af grundforskningsmidler, fordi disse eksterne interessenter vil have en drift mod de politisk populære og kortsigtede prioriteringer. Som en energiforsker sagde forleden, så han nødtigt de store elseskaber skulle til at prioritere, hvad der er energiforskning på hans forskningsinstitution!

Vi kan kun være åbne over for forsøg med ledelsesformer på universiteterne, men det skal være tilskyndet indefra - i lighed med, hvad undervisningsminister Vestagers besindige ønske om 'time-out' lægger op til. Der er heller ikke noget til hinder for, at universiteter laver paraplybestyrelser eller -repræsentantskaber.

Men det kan ikke accepteres, at AC konkret formulerer "minimumskrav" til en "rammemodel". Det er meget bastant, når det fx fastslår, at der **skal** etableres bestyrelser med eksterne repræsentanter, at det akademiske niveau kun skal være **rådgivende** for den nye ledelse m.m.

Den bastante form kan over for AC's forhandlingspartner - politikere, ministre og embedsmænd - fremstå som en generel akademiker-accept af radikale ledelsesformer på universiteterne. Det er ikke tilfældet, for forslaget strider imod universiteternes interesser og dermed også AC's universitetsmedlemmers. Der er ikke koncensus om dette "enighedspapir", men nogle i AC-toppen har åbenbart fundet det vigtigere at lave alliancer med særinteresser ude i byen.

Det beskrevne forløb bekræfter en voksende fornemmelse af, at AC ikke vil eller kan varetage vores interesser på en betryggende måde.

For halvandet år siden forhandlede AC - fordi AC har den formelle forhandlingsret - universiteternes stillingsstruktur med Forskningsministeriet. Repræsentanter fra universitetsfagforeningerne deltog i de afsluttende forhandlinger, men siden har vi helt overtaget det videre ansvar for implementeringen.

Nu kan vi også se frem til, at vi selv skal forhandle overenskomstforhandlingerne for 2002. Det er en sund tankegang - ud fra en kartelmodel - at de som har sektorkendskabet selv forhandler deres område.

Tillidskløft

Af PER OLE FRONT,
formand for IDA

IDA har længe haft den opfattelse, at det er afgørende, at universiteterne har en dygtig og effektiv ledelse – ikke om denne er valgt eller ansat. Det vigtigste er, at ledelsen er i stand til at sikre universiteterne optimale arbejdsvilkår set med såvel de ansattes, de studerendes som samfundets øjne. Vi har måttet erkende, at den ledelsesreform, Folketinget gennemførte med universitetsloven i 1993, ikke har givet universiteterne den ønskede troværdighed i alle grene af samfundet, og universiteterne har følgelig ikke haft de ønskede arbejdsvilkår.

& JENS HEIDE, IDAs
universitets- og forskningsansatte.

Tillidskløften mellem universiteter og samfund er først og fremmest kommet til udtryk i de seneste års fald i universiteternes finansiering. Et fald der vel at mærke sker på trods af en kraftigt stigende studentertilgang igennem perioden. Det er nødvendigt at etablere en bred konsensus i samfundet om at se udgifter til forskning som langsigtede investeringer i vores fremtidige vidensgrundlag frem for udgifter i et kortsigtet finanslovsperspektiv. Dokumentationen for at der endda er tale om rigtigt gode investeringer er til stede – men politikerne tøver.

Der er behov for at genetablere tilliden mellem universiteterne og hele samfundet. Universiteterne skal være en aktiv partner i udviklingen af videnssamfundet, og udviklingen af sin egen rolle heri. Viden skabes og formidles nu mange steder i samfundet såvel nationalt som internationalt, og de traditionelle skel mellem anvendt forskning og grundforskning udviskes. Der er behov for at universiteterne i stadig stigende grad etablerer konsortier og alliancer med traditionelle og utraditionelle partnere for at være på forkant med denne udvikling.

Derfor **hilste IDA da også fra første dag den overordnede ledelsesreform på DTU velkommen**. En bestyrelse med eksterne repræsentanter og en ansat rektor vil være bedre i stand til at skabe nye alliancer og den fornødne lydighed i omverdenen for DTU's problemer.

Det er imidlertid givet, at den ledelsesreform man har valgt at gennemføre på DTU ikke er den rigtige løsning for alle de danske universiteter. Det er derfor afgørende, at den aktuelle debat ikke låser sig på en bestemt ledelsesmodel, men at man giver plads for udvikling og tilpasning af ledelsesformerne til det enkelte universitets kultur og behov.

Uanset hvilken ledelsesmodel der udvikles, er det afgørende at kvaliteten og uafhængigheden i uddannelser og forskning sikres. Dette skal ske gennem den

uafhængige akademiske faglige og institutionelle rådgivning, der gives i kollegiale organer valgt af og blandt universitetets forskere. Det har i denne sammenhæng været **en klar svækkelse af kvaliteten af den faglige og institutionelle rådgivning, at Konsistorium med universitetsloven er blevet et organ sammensat af ledere med ansatte og studerende som minoritetsgruppe**. Selv om argumentationen – at ville undgå kontroverser og sikre sammenhæng i ledelsen af et universitet – er fristende, er tankegangen fundamentalt farlig på et universitet. Dette skal nemlig stå som garant for viden og uafhængighed, som imidlertid begrænses, når den nødvendige faglige kontrovers (ikke at forveksle med konflikt) ikke kan foregå åbent, men underlægges ledelsespres og kommercielle hensyn. Det er derfor helt afgørende, at sådanne organer ikke sammenblandes med det fungerende ledelseshierarki, da dette erfaringsmæssigt tilsidesætter den faglige dialog.

Et andet afgørende element i en ledelsesstruktur er ledelsen af institutterne. Også her er der brug for, **at ledelsen sammensættes af en daglig ledelse og en faglig og institutionel akademisk orienteret ledelse**. Den sidste kan varetages i institutbestyrelser, der dog må gøres lidt større end dem, vi har set i de senere år – ikke mindst for at sikre faglig repræsentation i de større institutenheder. Også her er det vigtigt at sikre den faglige uafhængighed i bestyrelsens sammensætning, så den kan fungere som det organ, hvor instituttets udvikling og faglige spørgsmål kan afgøres. Det gælder ikke mindst prioritering af de faglige områder og kvalificering af det grundlag, der skal være for at udpege den retning, som den faglige udvikling bør tage.

På det overordnede plan må etableringen af bestyrelser med ekstern deltagelse på det enkelte universitet betyde, **at den stramme statslige styring og regulering af universiteterne og deres aktiviteter tilsvarende lempes**. Herved skal universiteterne sikres en højere langt højere grad af reel autonomi i tilrettelæggelsen og prioritering af uddannelser og forskning end tilfældet er i dag.

IDA er således beredt til at tage del i debatten om en ledelsesreform på universiteterne. En reform, der styrker de enkelte ledere, hvad enten disse er valgt eller ansatte, men også stiller nye krav til disse. Samtidig med at man bevarer universiteternes akademiske uafhængighed, og dermed sikrer disses troværdighed i samfundet.

Rollemodel

I FORSKERforums septemhernummer bragtes en temmelig problematisk artikel af Mogens Tanggaard med overskriften "Rollemodel-teorien duer ikke" baseret på et notat fra Analyseinstitut for Forskning. Hvorfor problematisk? Fordi rollemodelteorien ikke er nogen "teori", og hvis den eksisterede, så dokumenterer Analyseinstituttets publikation dokumenterer ikke noget som helst om den.

Artiklen indledes med: "Hvordan får man (vor udhævning) kvinder til at vælge en karriere inden for naturvidenskab og teknik?". Men hvem er "man(d)" i denne sammenhæng? og hvorfra ved "man(d)", at det er kvinderne, der fravælger naturvidenskab og teknik, og ikke naturvidenskab og teknik, der fravælger kvinderne?

Det bliver ikke bedre, når **Mogens Tanggaard** gengiver sin opfattelse af rollemodelteorien: "Ansæt nogle flere kvindelige professorer på området", lyder et af standardsvarene. Det gælder om at have nogen at se op til, nogle mønstereksempler til efterfølgelse. Så løser problemet sig selv over tid." Hvis dette er en teori, så synes det væsentligste teoretiske indhold at være en forestilling om, at kvindelige forskere er uselvstændige væsener, og bare de får "nogen at se op til", så skal de nok begynde at ønske en karriere inden for naturvidenskab og teknik. Derefter fortsætter Mogens Tanggaard: "Men den teori (rollemodelteorien) kan nu skrottes: I en 30-siders publikation, Nordic Research Personnel - Gender and discipline, gør nogle kendsgerninger op med denne teori."

Her giver Mogens Tanggaard den måske lige en tand til i forhold til den konklusion, som notatets forfatter Elisabeth Vestergaard drager, nemlig: "...there was a lack of correlation between number of female RSE in a given area and number of female professors. Hence the conclusion that the role model theory appears to be wanting as an explanation". Uanset hvad, så viser den pågældende rapport imidlertid intet om virkningen af "rollemodeller" inden for forskningsverdenen.

Den såkaldte rolleteori, som Vestergaards notat og Mogens Tanggaard skriver sig op imod eksisterer ikke i virkeligheden. I videnskabelige analyser af kønsprofilen i academia har der været henvist til **to forklaringer**, som måske kunne pege i den retning: Den ene består i, at organisationer har en indbygget selvproducerende tendens, som får mænd til at ansætte mænd. Fænomenet kaldes "homo-social reproduction" (Jean Lipman-Blumen). Ifølge den anden er den relative størrelse

ler og myter

Af Lektor INGE HENNINGSEN, KU-matematik & lektor ANETTE BORCHORST, AaU-historie

af forskellige grupper ansatte afgørende for den måde, organisationer fungerer på (Rosabeth Moss Kanter). For ingen af disse teoris vedkommende er der dog tale om nogen automatisk udvikling mod den ene eller anden type kønsprofil, og ingen af dem lader sig meningsfuldt afprøve ved en korrelationsanalyse, som Vestergaard gør. Når hun og Tanggaard refererer til en udbredt teori i køn og akademia debatten, så **konstrueres der altså en myte, som de dernæst skriver sig op imod**. Det er en velegnet polemisk metode, som sætter pointer på spidsen rent journalistisk, men det er ikke en særlig saglig og slet ikke videnskabelig fremgangsmåde. Den kvalificerer heller ikke debatten, som Vestergaard angiveligt har som ambition med sit notat.

Kort fortalt viser **Elisabeth Vestergaard**, at der på nordisk plan ikke er nogen "korrelation" mellem antallet af kvindelige universitetsansatte forskere og antallet af kvindelige professorer på de forskellige hovedområder. For derefter implicit at antage, at "rollemodelteorien" skulle medføre en sådan korrelation, og at den derfor må opfattes som tilbagevist, når korrelationen ikke er til stede.

Her kan man indledningsvis konstatere, at en positiv sammenhæng mellem antal kvindelige professorer og antal kvindelige forskere som oftest kan forklares ved, at **et større rekrutteringsgrundlag må forventes at give flere kvindelige professorer og ikke omvendt**. Dette er imidlertid ikke altid tilfældet, og når rollemodel-"teorien" udmøntes som *policy*, f.eks. ved oprettelse af professorater til det underrepræsenterede køn, kan det fungere som et værktøj til at sætte ændrede rekrutteringsprocesser i gang. En virkning af en "rollemodel" må imidlertid altid antages at være lokal. Ingen formoder, at udnævnelsen af en kvindelig professor i geografi i København vil have nogen særlig virkning på rekrutteringen af kvindelige kemikere i Tromsø. Tilsvarende vil den 5. kvindelige professor i et fag ikke forventes at have samme virkning som den første havde. Der er således ikke tale om, at "teorien" opererer med en lineær virkning af antallet af kvindelige professorer på de underliggende niveauer, og slet ikke, hvis man aggregerer over mange fag og mange lande, således som Elisabeth Vestergaard har gjort.

En anden konkret indvending mod Elisabeth Vestergaards overvejelser er, at i alle de nordiske lande **varierer professorandelen** kraftigt fra hovedområde til hoved-

område, også hvis man ser bort fra køn. Bertel Ståhle viser f.eks. i sine undersøgelser af den danske universitetsverden, at der i 1997 i Danmark var 5.9 lektorer for hver professor på humaniora, mens der på sundhedsvidenskab kun var 1.7 lektorer for hver professor. For det videnskabelige personale som helhed er der således ikke nogen korrelation mellem antal forskere og antal professorer på et givet område, hvorfor man naturligvis heller ikke kan forvente at finde en sådan for de kvindelige ansatte. Der er også store forskelle på professorandelene mellem de nordiske lande. Ved udgangen af 1997 har Ståhle vist at professorerne udgjorde 18% af universiteternes ordinære videnskabelige personale i Danmark, 27% i Sverige 33% i Finland og 42% i Norge. Når data som i det foreliggende notat er aggregeret over lande, hvor professorandelene er meget forskellige fra land til land, og hvor de enkelte lande bidrager med varierende andele til de forskellige hovedområder, så kan man ikke forvente at finde "korrelation" i de aggregerede data mellem antal kvindelige forskere og antal kvindelige professorer, selv hvis en sådan fandtes i de enkelte lande.

Når Elisabeth Vestergaard således konkluderer, at "the role model theory appears to be wanting as an explanation", så har rollemodel-"teorien" ikke i nogen form foregivet at kunne forklare, hvorfor andelen af professorstillinger – hverken for kvinder eller for mænd – varierer mellem hovedområder. De foreliggende tal siger derfor heller ikke noget som helst om rollemodel-"teorien" – hverken som teori eller som "policy" til rekruttering af kvinder til naturvidenskab og teknik.

Kvinder - og mænd - fravælger i dag teknik og naturvidenskab. Men de tekniske og naturvidenskabelige fag fravælger også kvinderne. Dette sker både gennem den faglige kultur og gennem den måde studier og karriereveje tilrettelægges på. Der er ingen tvivl om, at forskningssystemet kunne forbedre situationen ved **at sende utvetydige signaler** om, at den videnskabelige verden ønskede at ændre sig på dette punkt.

Opslag af professorater forbeholdt fag med højt kvalificerede ansøgere af det underrepræsenterede køn ville være et sådant signal. Dette foregår aktuelt i Norge og i Sverige, hvor man bl. a. inden for naturvidenskab har tiltrukket meget højt kvalificerede udenlandske kvindelige forskere. Der har ikke været politisk vilje til at gøre tilsvarende i Danmark. Men hverken politikere eller FORSKER-

forums læsere skal tro, at Analyseinstituttets publikation indeholder "tørre tal" eller "nøgne kendsgerninger", der fortæller, at professorater til det "underrepræsenterede" køn ikke skulle være en af de veje man kunne gå for at få flere kvinder til at vælge en videnskabelig karriere inden for naturvidenskab og teknik. Der kan være grunde til, at man ikke ønsker, at sådanne virkemidler skal tages i brug. Men at opfinde sin egen naive version af rollemodel-teorien, postulere nogle implikationer som teorien ikke har, for derefter at vise at disse ikke holder, er ikke en farbar vej at gå.

Svar:

Skyd ikke på pianisten var der en film, der hed. Den kom jeg til at tænke på, da jeg læste jeres indlæg. Jeres kritik bør vel rettelig stiles til Elisabeth Vestergaard. Det er konklusionerne i hendes bog, jeg gengiver. Og vel meget troværdigt.

Således er det ikke mig, der opfinder rollemodelteorien - jeg referer blot til forfatterens "role model theory". Det er muligt, at en sådan teori slet ikke eksisterer, men hvordan skal man så forklare det faktum, at ordet rollemodelteori faktisk bruges? Selv kommer I uden om problemet ved at sætte ordet "teori" i anførselstegn, men det eliminerer vel ikke, der måske kunne være en sammenhæng mellem antallet af kvindelige universitetsansatte forskere og kvindelige professorer på de forskellige hovedområder?

I skriver, at "de tekniske og naturvidenskabelige fag fravælger også kvinderne", og hvis den videnskabelige verden ønsker at ændre sig på dette punkt, ville "opslag af professorater forbeholdt fag med højt kvalificerede ansøgere af det underrepræsenterede køn være et sådant signal". Er I ikke selv her inde på tanken om en "correlation between number of female RSE in a given area and number of female professors"? - for nu at citere Elisabeth Vestergaard.

Uden at det har indflydelse på min artikel, så tror jeg - privat - at det var vanskeligt for den første kvindelige kranfører, men derefter blev det lettere for de efterfølgende.

Mogens Tanggaard

Et er dokumentation, noget andet politik

Panellet: Hans Peter Baadsgaard (S) med partiets debatoplæg, Aage Frandsen (SF), Ninna Würtzen og udenfor foto Hanne Severinsen (V)

Der kom ikke dokumentation for dårlig styrelse af universiteterne på Christiansborghøring. Til gengæld viste høringen, at i politik handler det ikke så meget om at dokumentere ...

- Christiansborg-høring 10. oktober

I den akademiske verden kan man godt argumentere, men forskersamfundet, kolleger og konkurrenter kræver, at man *beviser, dokumenterer, verificerer*. Sådan er det ikke i den politiske verden - hvis man skal altså skal tage de politiske indlæg på den universitetspolitiske høring, som universitetsfagforeningerne afholdt d. 10. oktober på Christiansborg, efter pålydende.

Mens de akademiske høringsindlæg i de første tre sessioner – om ledelse, økonomi og samfundets styring - gjorde meget ud af at udrede og dokumentere deres påstande, så skete der en markant ændring, da de politisk inviterede kom på banen i den sidste del. Ninna Würtzen, Hans Peter Baadsgaard (S), Aage Frandsen (SF) og Hanne Severinsen (V) fik indledningsvist hver tre minutter til at give deres bud på universiteternes tre største problemer. Ikke alle var *lige vel klædt på*, og den efterfølgende udspørgning satte dem ikke i et pænere lys.

Kommission uden dokumentation

En af de hørte var **Ninna Würtzen**, som slog beklagende ud, da hun blev spurgt om Forskningskommissionens dokumentation:

”Nej, Forskningskommissionen kommer ikke med en brugende dokumentation af problemerne i de medarbejdervalgte ledelser som baggrund for vores forslag om indførelse af bestyrelser og udpegede rektorer med mere”, sagde kommissionsformanden.

Udtalelsen fremkaldte uro og ligefrem latter blandt de 167 tilhørere. Kommissionen - *som på forhånd var mistænkeliggjort for at være presset til at komme med et politisk bestillingsarbejde i slipstrømmen på Socialdemokratiets universitetsudspil* – konstaterede således *uden dokumentation*, at ”en valgt ledelse kan have vanskeligere ved at træffe ubehagelige strategiske beslutninger”, ”at handlekraften skal øges” m.m.

”Vi ville gerne være kommet med grundig argumentation for vores forslag, men kommissionen skulle gøre sit arbejde færdigt inden september af hensyn til bl.a. finanslov, så vi nåede det ikke ...”, forklarede Würtzen.

Baadsgaard: Ikke dokumentere i politik

Heller ikke Socialdemokratiets uddannelsespolitiske ordfører ville eller kunne dokumentere behovet for eksterne ledelser.

”Jeg hører mange studerende, der synes, at undervisningen er for dårlig. Jeg refererer – jeg kan jo ikke vide det, for jeg har ikke gået der”, lød **Hans Peter Baadsgaards (S)** diagnose for senere at tilføje: ”Frafaldet er dokumentation, der er til at føle på. Kun 41-42 pct. gennemfører, og hermed er det dokumenteret, at det er et problem”.

Da han blev udfrittet om mere kontant dokumentation på dårlig ledelse, lød svaret ordret:

”Dokumentation ... altså ... jeg ved ikke, hvordan det skal dokumenteres. Kan vi dokumentere, at ledelsen er for dårlig? Altså i den politiske debat, der skal vi ikke dokumentere, at den regering vi har er god. Vi skal bare demonstrere det, ikke?”, sagde han, mens han viftede med Socialdemokratiets debatoplæg.

Baadsgaard var *på udebane*, og for ham handler det ikke så meget om dokumentation, men om, hvem der skal have magt: ”Jeg har måske en lidt bredere opfattelse af demokratiet, for jeg spørger: Hvem ejer de danske universiteter? Er det alene de studerende og lærerne, eller har vi andre også ret til at øve lidt demokrati? Kan det virkelig være sådan, at en 1. års studerende har større ejerskab end en folkevalgt politiker?” lød hans irriterede og retoriske modspørgsmål til universitetsdemokratiet.